

מספר שקף	שם השקף/ כותרת	תיאור קצר של השקף	טקסט מלווה לשקף
1	מערכת שידורים לאומית	הצגת במורה	שלום רב, שמי מירה ביביטקו. אני מורה להיסטוריה בחטיבה העליונה.
2	מריכוז לרצח - ראשיתו של הפתרון הסופי	נושא השיעור	על מה נדבר היום? אנחנו <u>נדבר</u> על נושא שהוא "כבד" ובעייתי. אנחנו <u>נדבר</u> היום על ראשיתו של "הפתרון הסופי", שם הצופן להשמדת יהודי אירופה. <u>נדבר</u> על המעבר מריכוז יהודים בגטאות לרצח המוני ושיטתי שאותו מבצעים הנאצים ושותפים אחרים לרצח בברה"מ.
3	מה נלמד היום?	הצגת נושא השיעור	מדוע החל הרצח ההמוני של היהודים עם הפלישה לברה"מ? מי ארגן את מבצעי הרצח? מה מאפיין את שיטת הרצח שנעשה ביהודי ברה"מ? על כל השאלות האלה נדבר היום
4	עמוד האש פרק 12 2:38	צפייה בקטע מסרטון עמוד האש היא סדרת טלוויזיה תיעודית של הערוץ הראשון על תולדות הציונות קולות: יוסי בנאי	משימה: לציין במחברות מושגים ושמות העולים מתוך הקטע
5	המושגים והשמות מתוך הקטע	הצגת 8 מושגים ושמות מתוך הקטע	משימה הגדר מתוך ספר הלימוד את המושג עוצבות המבצע שעלה מתוך הקטע שצפית בו ולא הכרת... שימו לב: הגדרת מושג כוללת בדר"כ - פירוש מילולי, זמן, מקום, הקשר לנושא ומשמעות. 2 דק וחוזרים להמשיך לדבר על ראשיתו של הפתרון הסופי.
6	מפת הפלישה לברית המועצות	מיזוג המושגים לסיפור	ב- 22 ביוני 1941, ללא הכרזת מלחמה, פלשה גרמניה לברית המועצות (מבצע הפלישה קיבל את הכינוי "מבצע ברברוסה") - וזאת בניגוד להסכם ריבנטרופ-מולוטוב, שנחתם בין שתי המדינות כשבוע לפני פרוץ המלחמה, ב- 23 באוגוסט 1939, ובו הסכימו גרמניה וברית המועצות על אי התקפה לתקופה של 10 שנים.

ההסכם הופר וההתקפה נפתחה בתנועה מהירה עם אלפי טנקים וכ- 3 מיליון חיילים התקדמו במהירות אל תוך שטח ברית המועצות. המטרה הייתה להכריע את המלחמה בחזית זו עד החורף. בשלושה החודשים וחצי הראשונות נחלו הרוסים תבוסה מוחלטת והצבא האדום נתפס בלתי מוכן (מעריכים כי בסוף שנת 1941 היה סך אבדות הרוסים בהרוגים, פצועים ושביים - כ- 4.5 מיליון בני אדם חיל האוויר הרוסי הושבת מפעילות, תותחים וטנקים נשטשו...) הכוחות הגרמניים שלטו על שטח נרחב. מה הם הגורמים לפלישת הגרמנים לברית המועצות? שילוב של כמה גורמים עיקריים: אציין 2 גורמים: א. היטלר מציג לאנשים שלו שזו לא מלחמה רגילה. שצריך להשתלט על שטח אלא כמלחמה אידיאולוגית. מלחמה נגד הקומוניזם. הקומוניזם ייצג בעיני היטלר את רעיון השוויון בין בני האדם, ורעיון זה נגד את התפיסה הגזענית הנאצית, שקידשה את החלוקה לגזעים - משובחים ונחותים. יתר על כן היטלר זיהה את היהודים כיוצרי הקומוניזם, ובמאבק בקומוניזם ראה היטלר מאבק ביהוד העולם - "הדיפת הקומוניזם היהודי" ב. נוסף על כך, בעיני היטלר נתפסה ההתפשטות למזרח הכרחית למימוש רעיון מרחב המחיה ("לבנסראום"). המישורים שממערב להרי אורל היו בעיניו חלק מהרייך, והוא תכנן ליישב בהם כ- 100 מיליון גרמנים. אוקראינה הייתה ממוקמת במרכז של תפיסת עקרונ "מרחב המחיה", שנועד לקולוניזציה. אוקראינה תהיה המרחב שיאפשר לגרמנים לחיות ולקיים את עצמם ויאפשר לגרמניה להפוך למעצמה עולמית. ויאפשר לגרמנים לחיות טוב. ומהשטח הפורה צריך לפנות את הילידים ולהפוך אותם לעבדים. הם נועדו לשעבוד. האדמות אלה אמורה הייתה לעבוד לטובת הגרמנים. לכניסת הצבא הגרמני לברה"מ התלוו 4 יחידות שנקראו עוצבות המבצע ובגרמנית איינזצגרופן. המפה שלפנינו מציינת את ההתפרסות וההתקדמות של ארבע יחידות אלה במהלך הפלישה לברה"מ בצפון - לכיוון הארצות הבלטיות וגם לכיוון לינינגרד למרכז - לכיוון מוסקבה למרכז ומערב אוקראינה לדרום אוקראינה קרים והקווקז	מתוך דבריו של פרופ דן מיכמן, מט"ח, לומדים ביחד	

יחידות אלה היו כפופות לס"ס ותפקידם הרשמי היה חיסול את אויבי המשטר, כלומר חיסול ראשי המפלגה הקומוניסטית. איך זה קשור לנושא השיעור שלנו?			
מה השתנה מבחינת העם היהודי בעקבות הפלישה של גרמניה לברה"מ? בסרטון הפתיחה שבו צפינו מסיים הקריין במשפט: "הפלישה לרוסיה מלבד היותה מאורע גורלי בהיסטוריה הכללית של מלחמת העולם השנייה היא פותחת את הפרק השחור ביותר בדברי ימי ישראל". למה לדעתכם התכוון הדובר? עם הפלישה לברה"מ הגרמנים פתחו במלחמת חורמה נגד היהודים. בשבועות הראשונים לפלישה עוצבות המבצע עסקו ברצח המוני של גברים יהודים. מחודש אוגוסט ואילך כבר נרצחו משפחות שלמות - גברים, נשים, זקנים וטף. היהודים נרצחו סמוך לביתם או סמוך ליישוב שבו גרו. היהודים נלקחו למחצבה, לגיא או לשדה פתוח בקרבת מקום. הם הועמדו ליד בורות, ולעיתים ציוו עליהם לחפור את הבורות בעצמם - ואז ירו בהם למוות. בורות המוות היו לקברים המוניים. כך נרצחו משפחות שלמות. אני רוצה לציין שני אתרי הרג מרכזיים שמוקמו בקרבת הערים והעיירות שכבש הצבא הגרמני ויחידות האיינזצגרופן רצחו בהם את יהודי המקום. גיא הרגה גדול של יהודי קייב היה ביער באבי יאר, ובו נרצחו במשך יומיים בספטמבר 1941 כ- 34000 יהודים. בגיא ההרגה ביער פונאר, במרחק של כ- 10 קילומטרים מן העיר וילנה, נרצחו מתחילת יולי עד סוף דצמבר 1941 יותר מ- 40 אלף יהודים. כפרים ועיירות שלמים נותרו ללא יהודים. עד שנת 1942, נורו בשיטה זו, בבורות הירי, ליד הבית, כמיליון וחצי יהודים. בודדים שרדו את הירי בבורות	שאלות רטוריות דפוס ההשמדה: בורות הירי	מפת התקדמות האיינזצגרופן	7

8	בורות הירי	מפה	ומה מספרת לנו המפה שלפנינו - כל אחת מעוצבות המבצע מנתה 500 עד 1000 אנשים. איך קרה שכך מעט ביצעו הרג המוני ? כדי לבצע הרג המוני גם האוכלוסייה המקומית צריכה להיות מעורבת בפעולות כמו ... זיהוי היהודים... לכתר את האתר לאסוף את היהודים להסיע אותם לבורות ההריגה וככל שהזמן חלף הם, תושבי המקום, האוקראינים והליטאים, סייעו לגרמנים בפעולות הרצח
9	שאלה		מדוע גרמה פתיחת המלחמה בין גרמניה לברית המועצות גם לתחילת ההשמדה של היהודים?
10	הקשר האידיאולוגי	ניתוח קריקטורה	נתבונן בתמונה שלפנינו. איך מוצג יהודי בגרמניה הנאצית? מה מובלט בדמות היהודי שלפנינו? נתמקד בכמה פריטים - הגזמה של תווי הפנים של היהודי האף היהודי הוא אף ארוך מוטה מטה. אף גדול - מסמל רשע. דמות מעוותת. כפופה, מנוונת. היהודי מחזיק בידו האחת - מטבעות (אילו תכונות מייחס היטלר ליהודים?) ובידו האחרת היהודי מחזיק את מפת ברית המועצות שעליו הסימן של הקומוניזם פטיש ומגל מסמלים את החיבור בין הפועלים והאיכרים. לפנינו קריקטורה של יהודי שמשליט קומוניזם בגרמניה ורודף אחרי הממון...

היטלר זיהה את שני אויביו הגדולים ביותר כישות אחת: הקומוניזם היהודי. זו השקפת עולמו. כך הוא רואה את הדברים. וכך הוא משדר את זה לגרמנים. והצגת היהודי כאויב של גרמניה מסבירה לנו את הקשר האידיאולוגי בין הפלישה לברית המועצות לתחילת ההשמדה של היהודים.	אולי לקרוא את הציטוט		
ממדיה הגדולים של הקהילה היהודית בברה"מ, שמנתה כחמישה מיליון נפש, החמירה את"הבעיה היהודית" בעיני הנאצים והגבירה את נטייתם למצוא לה "פתרון" דחוף ומיידי. עינויים והשפלה עבודות כפייה גרושים גזרות והגבלות בחיים הציבוריים והחיים בגטו שכללו: צפיפות, רעב, מחלות קור ומוות לא גרמו לבעיה היהודית להיעלם מעצמה. ולכן פנו הנאצים לפתרון קיצוני, אקטיבי ומהיר יותר.	ציטוט	הקשר הנסיבתי	11
אל היחידות הקרביות שפלו לברה"מ צורפו ארבע "עוצבות מבצע". יחידות אלה הוכנו מראש לתפקידן, כחלק מן המבצע הצבאי הכולל. הן היו כפופות לס"ס, ו"תפקידיהן המיוחדים" היו טיהור השטחים הכבושים מגורמים החשודים בגישה עוינת לגרמניה הנאצית. מבצעי הטיהור כללו את חיסולם של האויבים האידיאולוגיים של הרייך, וכווננו בראש ובראשונה נגד היהודים. וכאן אנחנו נעשה הפסקה קצרה		הקשר הפונקציונלי	12
שלום, בשיעור הקודם ראינו מספר גורמים לפלישה לברה"מ ומספר מניעים שהביאו לכך שפלישת גרמניה לברה"מ הפכה לנקודת ההתחלה של ההשמדה ההמונית וגם למדנו על השיטה, על מאפייני השלב הראשון בביצוע הפתרון הסופי. בשיעור זה נבחן את האירועים שהתרחשו בברה"מ החל מה 22 ביוני 1941 דרך שלוש נקודות מבט: היהודית, הגרמנית וזו של האוקראינים. נשאל מה קורה לנו כשאנו שומעים את ההיסטוריה ממקור ראשון? ומה הקשר בין נקודות המבט המרובות על אירוע היסטורי מסוים? נבחן את אמינותם של המקורות		3 נק מבט	13
דינה ביטלר נולדה בוויילנה בשנת 1934, הילדה השנייה במשפחה של שלושה ילדים. בשנת 1940, שהייתה וילנה נתונה בכיבוש של ברה"מ, גורש אביה של דינה לסיביר באשמת היותו קפיטליסט. ב-1941 כבשו הגרמנים את וילנה, ודינה, אמה ושני אחיה נכלאו בגטו. באקציה שנערכה בגטו נתפסו דינה, אחיה הבכור וסבתה ונלקחו לבור ההריגה פונאר.		נקודת מבט יהודית	14

נשמע את עדותה... לקראת בוקר נחלצה דינה מן הבור והלכה לכיוון היערות והכפרים כשהיא פצועה מתחננת לחסדי הכפריים. היא נדדה בין הכפרים בכל שנות המלחמה בחיפוש אחר מזון וקורת גג, ובנדודיה פגשה אישה שעזרה לה לאמץ זהות בדויה של יתומה פולנית. בזהות זו היא המשיכה בנדודיה עד שפגשה חיילים רוסים וסיפרה להם את סיפורה. לאחר המלחמה חזרה לוויילנה, הוכנסה לבית יתומים יהודי ושהתה בו עד סיום לימודיה. היא חיפשה את אמה ואת אחיה הקטן, אך לא נודע דבר על גורלם. אביה שהיה בסיביר ניצל ועלה לארץ. דינה נישאה ובשנת 1960 עלתה לארץ. יש לה בן, בת נכדים ונינים.			
לפנינו מפה שהוציאה איינזצגרופן A בדצמבר 1941. המפה הזו מספרת לנו ככ הרבה המפה עונה על השאלות: היכן? המפה נראה את אזור המדינות הבלטיות מתי? דצמבר 1941 כלומר המפה היא דוח סיכום המציינת מקום וזמן של האירועים שהתרחשו ע"י יחידת איינזצגרופן A נתבונן במפה - מינסק היא עיר הבירה של בלארוס והעיר הגדולה בה הפיכת גטו קובנה למחנה ריכוז kauen – ליטא הקמת גטו ב - שיאוליאיי = שאוולי - ליטא ריגה עיר הבירה של לטביה בנובמבר- דצמבר 1941 רצחו הנאצים את יהודי גטו ריגה ביער רומבולה ביום 22 ביוני 1941 שבו פלשו לברית-המועצות חצו הגרמנים את גבול ל', ב-1 ביולי נכבשה ריגה, ועד 10 ביולי הושלם כיבוש הארץ ולא נותרו בה כוחות סובייטיים. עם הורמכט נכנסה לל' איינזצגרופה A בפיקודו של פרנץ ולטר שטלקר, בתוך שעות ספורות החלו אנשיו של שטלקר לארגן את רצח יהודי ל' ו'אוייבים' אחרים של המשטר הנאצי – קומוניסטים וצוענים.		נקודת מבט גרמנית	15

רוול (טאלין) – היא בירת אסטוניה באסטוניה ליד המספרים ציירו הגרמנים ארון קבורה סמחל חזותי זה מבהיר את משמעות הביטוי הניטרלי "נקי מיהודים" ערב פרוץ מלחמת העולם השנייה היו בטאלין כ- 1000 יהודים. הצבא הגרמני הגיע לטאלין כחודש אחרי מבצע ברברוסה. בזמן זה הצליחו כ- 400 יהודים לברוח למרכזה וכך ניצלו. האחרים נרצחו ע"י הגרמנים ומשתפי פעולה אסטונים תוך זמן קצר וכן בשאר ערי אסטוניה עד כי במפה שלפנינו תוייגה אסטוניה כ"נקייה מיהודים" מה ניתן ללמוד מהביטוי "נקי מיהודים" על המטרה החדשה של המדיניות הנאצית? לסיכום - המפה הזו מספרת לנו ככ הרבה על השמדת יהודי ברה"מ.... המפה מתארת את רצח היהודים שהן פרי מעשיהם של אחת מיחידות עוצבות המבצע			
לסיכום - נשים לב לנתונים מתוך העדות - כדי לבצע הרג המוני גם האוכלוסייה המקומית צריכה להיות מעורבת בפעולות כמו ... לזהות את היהודים כתר את האתר לאסוף את היהודים להסיע אותם לבורות ההריגה וככל שהזמן חלף הם, תושבי המקום, האוקראינים והליטאים, סייעו לגרמנים בפעולות הרצח		נקודת מבט של העומד מהצד על משתפי הפעולה	16 17 18
המידע של נותן העדות תואם את ידיעות ההיסטוריון על האירוע המדובר לסיכום: אספנו מידע מ 3 נקודות מבט שונות המתארות איך פלישת גרמניה לברה"מ פותחת את הפרק השיחור ביותר בדברי ישראל"	דבר ההיסטוריון	על משתפי פעולה מתוך הסרט "הדרך לבאבי יאר"	19
ואז באה הצעה להקים מרכזי רצח, מה שאנו מכירים היום כמחנות השמדה. והתוכניות הראשונות למחנה הראשון שהוא "מחנה חלמנו" בשטח פולין, לא רחוק מלודז', מגבשים בספטמבר 1941, ואחכ באות ההצעות למחנות נוספים. בסופו של דבר יהיו ששה מחנות. כאן מתחילה המחשבה לא רק לרצוח באמצעות יריות על ידי אנשים, פנים אל פנים, שזה עורר בעיות משום שזה מאוד קשה גם לאנשים שמבצעים את הפעולות האלה. היה קשה		השלב השני הקמת מחנה ההשמדה חלמנו	20

למבצעי הרצח להתעלם מסבל היהודים. זה השפיע על אנשי עוצבות המבצע. בקרב היורים נתגלו תופעות של שתייה מוגברת ושל הפרעות בהתנהגות. ומתחילים לחשוב לארגן את מרכזי הרצח. הראשון, חלמנו, בדצמבר 1941, ואחך המחנות הנוספים ב 1942. והרעיון של רצח העם היהודי יקבל בהמשך ממד כלל אירופי. אחד מאמצעי המטה שנועד למנוע מפגש ישיר עם הקורבנות היו משאיות הגז. - לאחר שכל הקורבנות נדחסו לתוך המשאית, סגרו הגרמנים את הדלתות סגירה הרמטית. לאחר נעילת הדלתות חיבר הנג את הצינור הגמיש שבפתי המשאית לצינור הפליטה, וכשהפעיל את המנוע נכנסו גלי הפליטה לתוך המשאית הסגורה. בתוך 10 דק, נחנקו הקורבנות מגז המנוע. אבל השימוש בהן לא פתר את הבעיות: התגלו תקלות טכניות במשאיות עצמן, ומבחינה פסיכולוגית לא הייתה בהן משום הקלה רבה, כי אנשי הס"ס הם שנאלצו לטפל בגוויות של המומתים. רצח היהודים בברה"מ בשיטת הירי הישיר נמשך גם לאחר הקמתם והתחלת הפעלתם של מחנות ההשמדה ברחבי הגנרל גורנמן בקיץ 1942. גם בעת הנסיגה ההדרגתית, מקיץ 1943 ועד תום המלחמה ברוסיה, המשיכו הגרמנים ברציחות היהודים. ההערכה היא, שעד תום המלחמה נרצחו בידי ייחידות האיינזצגרופן ושותפיהן כמיליון וחצי יהודים, וכן מאות אלפי קורבנות לא יהודים, ובכללם שבויי מלחמה.			
		שאלת בגרות (א)	21
		פיצוח קטע מקור	22
		מיומנות של הבנת הנקרא וגם מיומנות של עובדה / דעה	23
מיומנות איתור מידע בספר הלימוד והסבר הבחירה		שאלת בגרות (ב)	24
1. לברר בכיתה מתי התחילה השואה 2. הרצח בברה"מ - זה ירי על יד הבית או בפאתי העיר 3. שיתוף פעולה של המקומיים ברצח היהודים 4. מה הערך החינוך בתיאור דרכי ההשמדה? ללמוד על האוצרות התרבותיות של העולם היהודי שהיה לפני השואה כדי להבין את "הפרק השחור ביותר בדברי ישראל"		מה ראוי שנדע ונבין לאחר לימוד הנושא	25
לקרוא את קטע המקור של אבא קובנר	קטע מקור		26